

APDROŠINĀŠANAS TIRGUS ATTĪSTĪBAS ĪPATNĪBAS LATVIJĀ

Резюме

В статье рассматриваются особенности страхового рынка Латвии в сравнении с Литвой и Эстонией, проводится анализ статистики страховых институций CEA, FKTK, LAA. Исходя из этого выявляются тенденции и перспективы развития страхового рынка Латвии в целом, Выявлены причины спада и факторы, способствующие оживлению страховой отрасли в перспективе.

Raksta mērķis ir noskaidrot Latvijas apdrošināšanas tirgus attīstības īpatnības, kas parādās ne tikai salīdzinot nozares rādītāju dinamiku ar Lietuvu un Igauniju, bet arī ar citām Eiropas valstīm. Šo attīstības īpatnību cēloņi un faktori, kā arī to ietekme uz apdrošināšanas tirgus tālāko attīstību Latvijā nav pietiekami apzināti. Mērķa sasniegšanai pamatā salīdzināti un analizēti dati, kurus publisko Eiropas Apdrošināšanas Asociāciju Federācija (CEA) par 33 Eiropas valstīm. Tāpat pētīti nozares dati, ko sniedz Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK), Latvijas apdrošinātāju asociācija (LAA) un citas institūcijas

Nepietiekama apdrošināšanas nozares attīstība rada papildus izdevumus valstij, jo tai jāveic funkcijas, ko citās valstīs sekmīgi veic apdrošināšana. Budžeta konsolidācijas pasākumos netiek izskatīta un analizēta ārzemju pieredze, kas apdrošināmu risku iestāšanās seku zaudējumu kompensāciju nodrošināšana caur attiecīgi izveidotu apdrošināšanas sistēmu.

Latvijā līdz šim nepietiekami izmanto citu valstu pozitīvo pieredzi, kas saistīta ar dzīvības apdrošināšanu, veselības apdrošināšanu, dažādu veidu civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu un citiem apdrošināšanas veidiem, kas tādejādi ļauj mazināt budžeta izdevumus.

Tāpat ieskicētas apdrošināšanas attīstības perspektīvas Latvijā saistībā ar tautsaimniecības atveseļošanās scenārijiem un globālo ekonomisko procesu ietekmi.

Atslēgas vārdi: apdrošināšana, apdrošināšanas tirgus, nedzīvības apdrošināšana, dzīvības apdrošināšana.

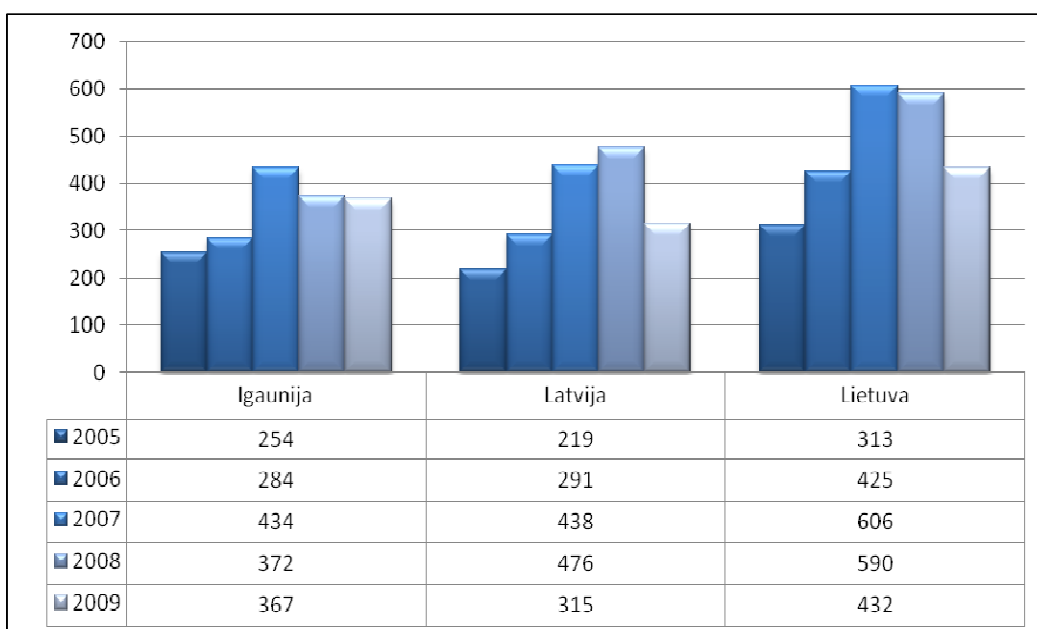
Latvijas, Lietuvas un Igaunijas apdrošināšanas tirgi izvedojās ļoti līdzīgos ekonomiskos un vēsturiskos apstākļos pēc PSRS sabrukuma. Visām trim Baltijas valstīm pēc iestāšanās ES bija un ir jāpilda vienas un tās pašas apdrošināšanu regulējošas ES direktīvas. Tomēr fakti parāda, ka ekonomiskā situācija katrā valstī ir atšķirīga, kura kļuvusi īpaši uzskatāma krīzes periodā. Kā tas tieši atsaucas uz apdrošināšanas nozari var noskaidrot

analizējot Eiropas Apdrošināšanas Asociāciju Federācija (CEA) statistiskos datus par 33 Eiropas valstu apdrošināšanas tirgiem. Pēdējais pieejamais pārskats satur statistiku no 2001.gada līdz 2009.gadam. Salīdzināsim Baltijas valstu apdrošināšanas tirgu attīstības dinamiku no 2005. gada, kurš bija pirmais pilns gads ES sastāvā un ievadīja strauju izaugsmi, līdz 2009. gadam, kad pilnībā izpaudās ekomomiskās krīzes ietekme uz nozari.

Svarīgākais nozares rādītājs ir parakstīto bruto prēmiju apjoms katrā valstī. No 1.attēla redzams, ka lielākais apdrošināšanas tirgus Baltijā stabili pieder Lietuvai. Latvija pēdējo reizi bija Baltijas līderis 2001.gadā, kad parakstīja bruto prēmijas sastādīja 175 milj.eiro, attiecīgi Lietuva – 133 milj.eiro, Igaunija – 114 milj.eiro.

1.attēls

Parakstīto bruto prēmiju apjoms uz vienu iedzīvotāju Igaunijā, Latvijā un Lietuvā 2005.-2009.gadā, eiro

Avots: Autora aprēķini pēc: *European Insurance in Figures*

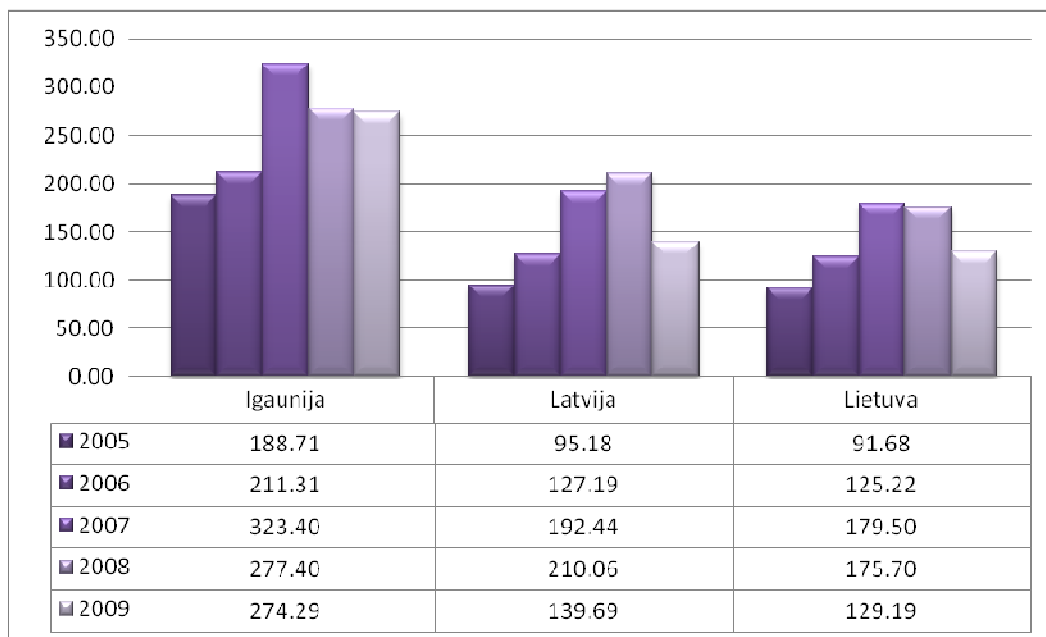
Tāpat 1.attēlā labi redzams kopīgais un atšķirīgais katrai Baltijas valstij. No 2005. līdz 2007. gadam visām valstīm bija kopīga strauja parakstīto prēmiju izaugsme. 2008 gadā Latvijā vēl turpinājās izaugsme, bet Lietuvā jau bija neliels kritums 2,6%, Igaunijā ievērojams kritums 14%. Atšķirības attīstības tempos turpinājās 2009. gadā. Ja Igaunijā bija vērojama stabilizācija un samazinājums vairs bija tikai 1,4%, tad Latvija 2009.gadā pārdzīvoja lielāko apdrošināšanas nozares kritumu, 33,8% apmērā jeb par 161 milj. eiro. Straujš kritumu piedzīvoja arī Lietuvas apdrošināšanas tirgus – 26,8%.

Te izpaužas mūsu apdrošināšanas tirgus īpatnība, ka salīdzinājumā ar kaimiņvalstīm Latvija finanšu krīzes negatīvo ietekmi izjuta vēlāk ar vismaz pusgada nokavēšanos un ar vissmagāko triecienu nozarei kopumā. Straujš parakstīto prēmiju apjomu kritums Latviju nobīdīja uz pēdējo vietu Baltijā, ļaujot Igaunijai atkal aizsteigties priekšā.

Tā kā iedzīvotāju skaits valstīs ir atšķirīgs, tad nepieciešams salīdzināt parakstīto prēmiju apjomu uz vienu iedzīvotāju. No 2.attēla var secināt, ka pēc šī rādītāja visus gadus pārliecinosi vadībā bija Igaunija, kur 2009.gadā katrs iedzīvotājs apdrošināšanā parakstīja 274 eiro, kas vairāk nekā divas reizes pārsniedza Latvijas un Lietuvas rādītājus, attiecīgi 140 eiro un 129 eiro.

2.attēls

Parakstīto bruto prēmiju apjoms uz vienu iedzīvotāju Igaunijā, Latvijā un Lietuvā 2005.-2009.gadā, eiro

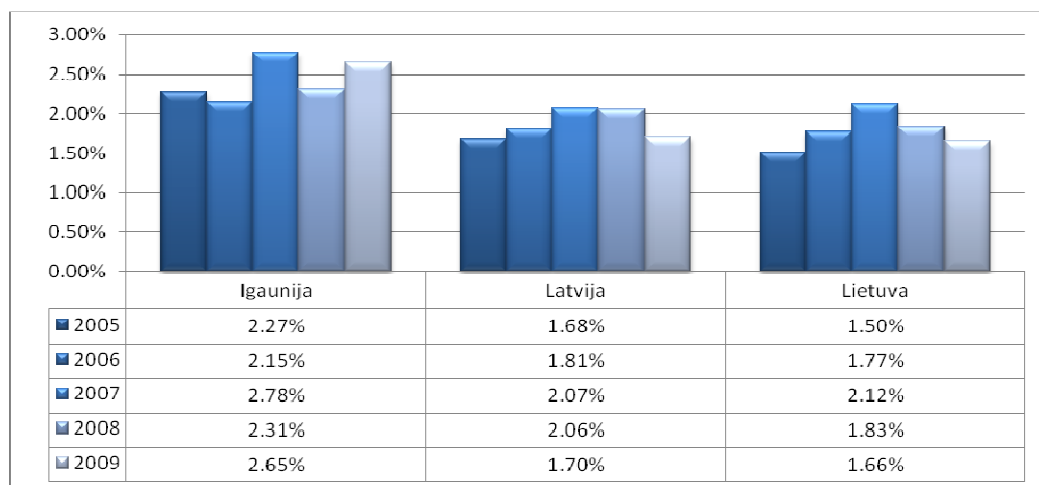
Avots: Autora aprēķini pēc: *European Insurance in Figures*

Ja salīdzina Latviju un Lietuvu, tad visus gadus Latvija nedaudz apsteidza Lietuvu. Tā kā 2010.gadā Latvijas apdrošināšanas tirgū turpinājās lejupslīde un parakstīto bruto prēmiju kritums pret 2009.gadu, saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) datiem, bija 14,8% , tad ļoti iespējams, ka arī pēc šī rādītāja Latvija tagad ieņem pēdējo vietu Baltijā.

No 33 valstīm Latvija ieņēma 29. vietu pēc parakstīto prēmiju apjoma uz vienu iedzīvotāju. 2009.gadā Latvijā uz vienu iedzīvotāju apdrošināšanā parakstīto prēmiju apjoms veidoja tikai 140 eiro. 2009.gadā vidējais parakstīto prēmiju rādītājs Eiropā uz vienu iedzīvotāju sastādīja 1 791 eiro. Tātad, Latvijas līmenis bija tikai nepilni 8% no Eiropas vidējā, kas pierāda valsts atpalcību apdrošināšanas jomā.

Svarīgi salīdzināt apdrošināšanas īpatsvaru katras valsts iekšzemes kopproduktā (IKP). No 3.attēla var secināt, ka starp Baltijas valstīm apdrošināšanai vislielākais īpatsvars bija Igaunijas iekšzemes kopproduktā. Savukārt Latvija šajā rādītājā ļoti sīvi konkurēja ar Lietuvu. Ja Igaunijai rādītājs stabili turējās virs 2% no IKP, tad Latvijai un Lietuvai tas svārstījās ap 2% no IKP.

Parakstīto bruto prēmiju apjoms pret IKP Igaunijā, Latvijā un Lietuvā
2005.-2009.gadā, %

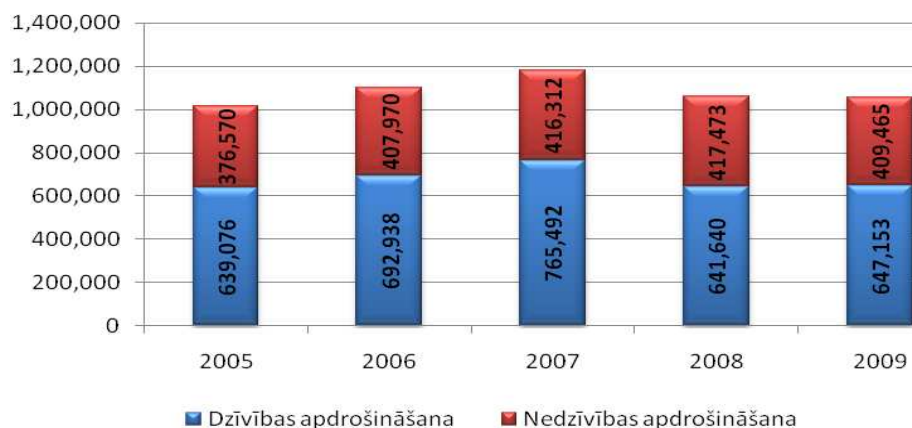
Avots: Autora aprēķini pēc: *European Insurance in Figures*

Pārskata periodā šis rādītājs Latvijā bija lielāks par 2% tikai 2007.un 2008.gadā, bet Lietuvai tikai 2007.gadā. Eiropas valstu vidū pēc apdrošināšanas īpatsvara IKP Igaunija ierindojās 25.vietā, Latvija 29. un Lietuva 30 vietā. Vidējais apdrošināšanas īpatsvars no IKP Eiropā pieauga no 7,7% 2008.gadā līdz 8,1% 2009.gadā. Tātad apdrošināšanas īpatsvars IKP Latvijā apmēram četras reizes atpalika no Eiropas vidējā rādītāja.

Vēl lielākas disproporcijas parādās, ja analizē dzīvības apdrošināšanas un nedzīvības apdrošināšanas sektorus. No 4.attēla redzams, ka Eiropā kopumā vairāk attīstīta dzīvības apdrošināšana. 2009.gadā dzīvības apdrošināšanā bija parakstīts 647,153 miljoni eiro bruto prēmiju, bet nedzīvības apdrošināšanā bija parakstīts 409,465 miljoni eiro bruto prēmiju.

4.attēls

Parakstīto bruto prēmiju apjoms sadalījumā pa dzīvības apdrošināšanu un nedzīvības apdrošināšanu Eiropā 2005.-2009.gadā, milj. eiro

Avots: Autora aprēķini pēc: *European Insurance in Figures*

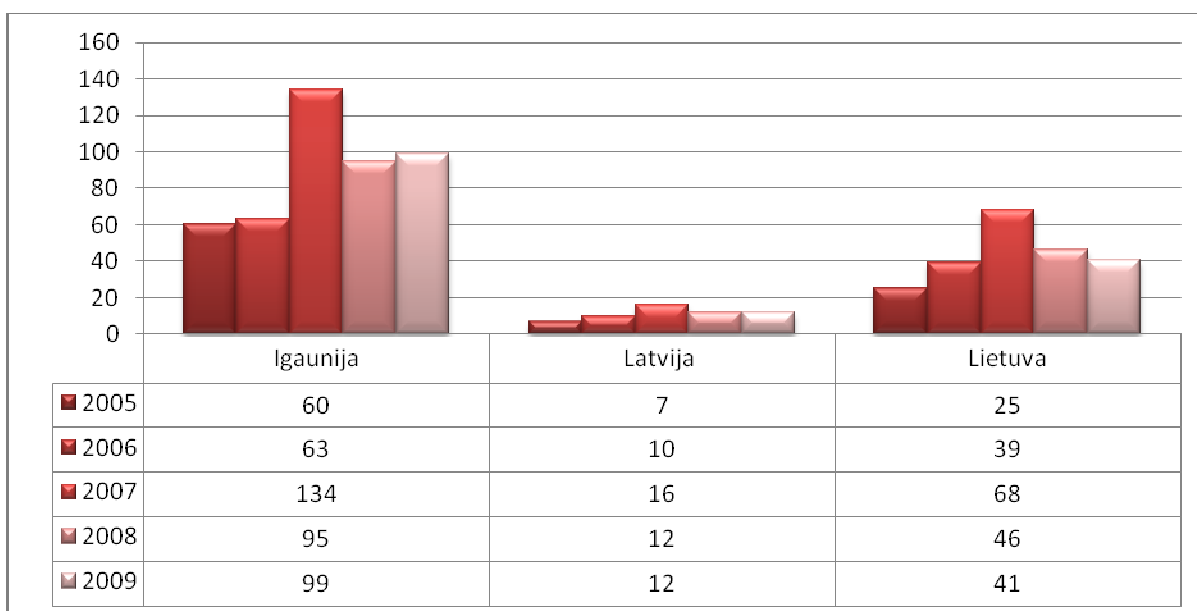
No CEA datiem izriet, ka sākot ar 2004 gadu Eiropa ir kļuvusi par lielāko globālā apdrošināšanas tirgus reģionu, kur stabili pēdējos gadus parakstīja bruto prēmijās pāri viens triljons eiro, kur dzīvības apdrošināšanas īpatsvars bija pāri 60% visa tirgus. Apdrošināšanas nozare Riropā piedzīvoja kritumu 2008.gadā, bet jau 2009.gadā tāsāka atkopties. Baltijā proporcijas starp abām apdrošināšanas pamatnozarēm ir pavisam cita.

Dzīvības apdrošināšanas apmēri 2009.gadā uz vienu iedzīvotāju Eiropā svārstījās lielā amplitūda, no 2 517 eiro Dānijā līdz 11 eiro Rumānijā pie vidējā rādītāja 1097 eiro. Situāciju ar dzīvības apdrošināšanu Latvijā uz Baltijas fona (sk. 5.att) un Eiropas rādītājiem var raksturot kā ļoti sliktu, kaut perioda ietvaros dzīvības apdrošināšanas parakstīto bruto prēmiju apjomā uz vienu iedzīvotāju bija izaugsne no 7 eiro 2005.gadā līdz 12 eiro 2009.gadā. Procentuāli sanāca strauja izaugsme, bet absolūtos skaitļos tie bija pārlicinoši sliktākie rezultāti Baltijā. Latvija vidēji četras reizes atpalika no Lietuvas un astoņas reizes no Igaunijas dzīvības apdrošināšanas parakstīto bruto prēmiju apjomā uz vienu iedzīvotāju.

Attīstības procesi dzīvības apdrošināšanā katrā Baltijas valstī notika citādi. Igaunijā 2007. gadā bija vairāk nekā divas reizes straujš kāpums no 63 eiro uz 134 eiro, tad kritums 2008.gadā uz 95 eiro un neliels kāpums 2009.gadā uz 99 eiro. Latvijā 2007. gadā bija arī kāpums no 10 eiro uz 16 eiro, tad kritums 2008.gadā uz 12 eiro un tas pats rādītājs 2009.gadā. Lietuvas īpatnība, ka 2009.gadā turpinājās kritums dzīvības apdrošināšanā.

5.attēls

Dzīvības apdrošināšanas parakstīto bruto prēmiju apjoms uz vienu iedzīvotāju Igaunijā, Latvijā un Lietuvā 2005.-2009.gadā, eiro

Avots: Autora aprēķini pēc: *European Insurance in Figures*

Ja izpēta dzīvības apdrošināšanas vietu katras valsts IKP, tad ir ES vecajās dalībvalstīs tās īpatsvars IKP ir ievērojami lielāks neka jaunajās dalībvalstīs. Piemēram, 2009.gadā

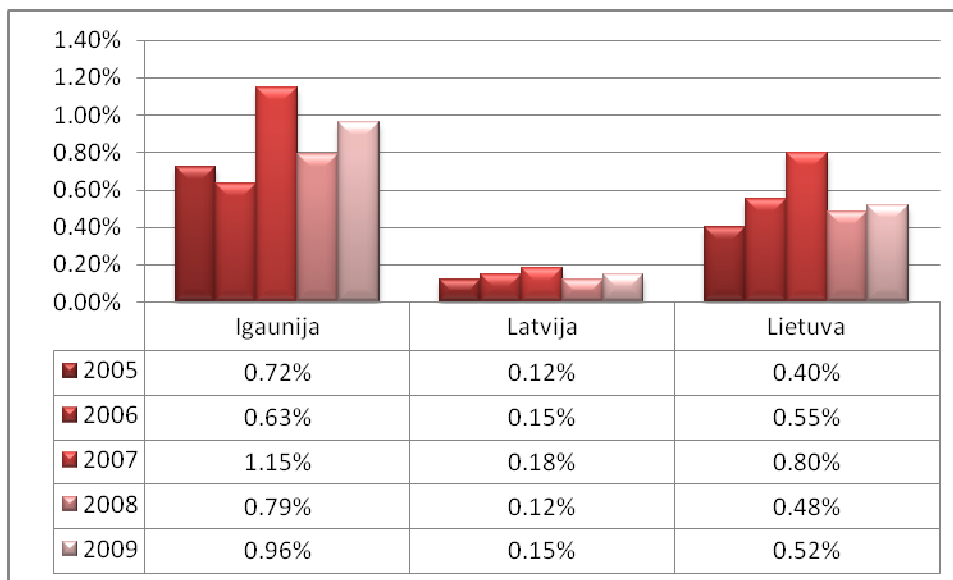
dzīvības apdrošināšanas īpatsvars no iekšzemes kopprodukta Latvijā un Lielbritānijā bija attiecīgi 0,15%(sk.6.att.) un 9,56% .

Baltijas valstīs dzīvības apdrošināšanas vieta katras valsts IKP ir maznozīmīga. Visi labākie rādītāji tika sasniegti 2007.gadā, kad Igaunijā tas bija 1,15% no IKP, Lietuvā un Latvijā attiecīgi 0,80% un 0,18%. Latvijas īpatnība ir ievērojāmā atpalcība dzīvības apdrošināšanas nozarē ne tikai no Igaunijas, bet arī Lietuvas. Var secināt, ka līdzšinējās klientu piesaistes metodes Latvijā nedarbojās pietiekami labi un apdrošinātājiem ir jāmeklē inovatīvas metodes kā pacelt šo nozari. Saistībā ar sociālās apdrošināšanas sistēmas problēmām Latvijā iedzīvotājus jāpārliecina par uzkrājošas dzīvības apdrošināšanas nepieciešamību, ja domā par partikušām vecumdienām.

FKTK dati par 2010.gadu Latvijā uzrādīja dzīvības apdrošināšanas pieaugumu par 26,7% tiešajās parakstītajās bruto prēmijās. No vienas puses tempi itkā iespaidīgi, bet no otras puses, ja skata absolūto pieaugumu, tas bija niecīgs. Latvijā līdz šim nepietiekami izmanto citu valstu pozitīvo pieredzi, kas saistīta ar uzkrājošo dzīvības apdrošināšanu, veselības apdrošināšanu un nelaimes gadījumu apdrošināšanu.

6.attēls

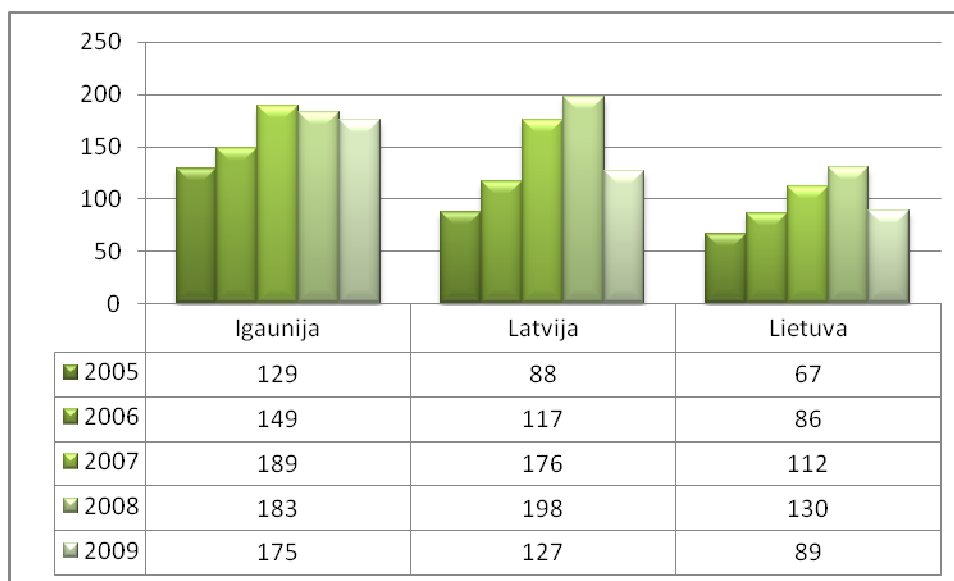
Dzīvības apdrošināšanas parakstīto bruto prēmiju apjoms pret IKP Igaunijā, Latvijā un Lietuvā 2005.-2009.gadā, %

Avots: Autora aprēķini pēc: *European Insurance in Figures 2011*

Cita situācija ir ar nedzīvības apdrošināšanu Baltijas valstīs (sk.7.att.). 2008.gadā Latvija ar 198 eiro uz vienu iedzīvotāju panāca līdz šim nepārspētu rekordu Baltijā. Ja dzīvības apdrošināšanā Latvija bija pārliecinošs autsiders, tad nedzīvības apdrošināšanā tā cīnījās par līderību ar Igauniju un ievērojami apsteidza Lietuvu.

Nedzīvības apdrošināšanas parakstīto bruto prēmiju apjoms uz vienu iedzīvotāju
Igaunijā, Latvijā un Lietuvā, eiro

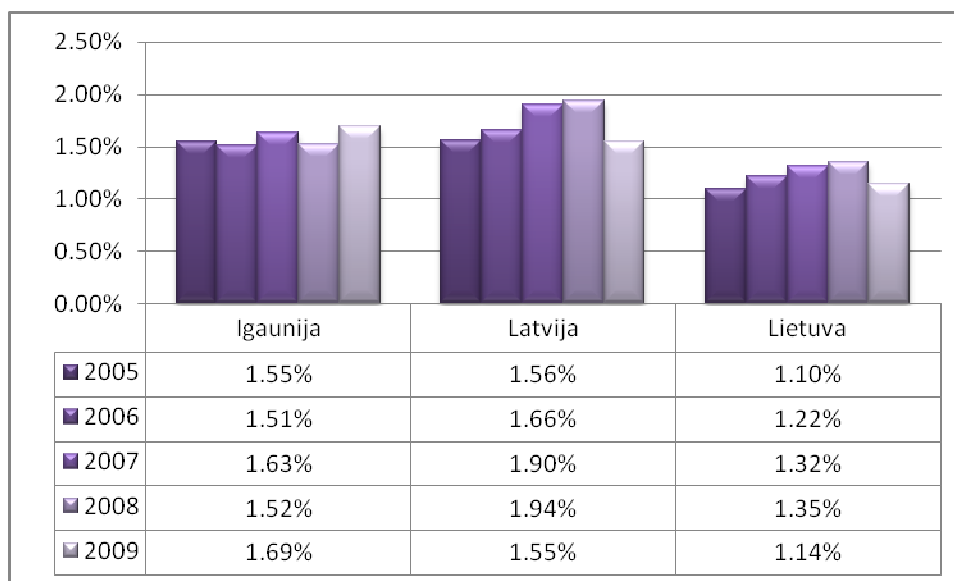

Avots: Autora aprēķini pēc: *European Insurance in Figures*

Piesardzību par drīzu apdrošināšanas tirgus atkopšanos raisa fakts, ka starp CEA dalībvalstīm Latvijai 2009.gadā nedzīvības apdrošināšanā bija lielākais apjoma kritums par 35,7% . Lietuvā bija otrais lielākais kritums par 32,0%.. 2009.gadā CEA kopumā nedzīvības apdrošināšanā bija 0,3% pieauguma.

Nedaudz cita aina paveras, ja salīdzina nedzīvības apdrošināšanu uz vienu iedzīvotāju no IKP (sk.8.att.). Šajā rādītājā Latvija pārskata periodā visus gadus bija līdere starp Baltijas valstīm. Ja Igaunijā tās īpatsvars IKP svārstījās ap 1,5%, tad Latvijā bija vislielākās svārstības amplitūdē no 1,55% līdz 1,90%.

Nedzīvības apdrošināšanas parakstīto bruto prēmiju apjoms pret IKP Igaunijā, Latvijā un Lietuvā 2005.-2009. gadā (%)

Avots: Autora aprēķini pēc: *European Insurance in Figures 2011*

Latvijas īpatnība nedzīvības apdrošināšanā izpaužas faktā, ka nozares panākumus lielā mērā līdz šim noteica sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku obligātā civiltiesiskās atbildības apdrošināšana (OCTA) un sauszemes transporta apdrošināšana (KASKO). FKTK un LAA statistika rāda, ka šie divi veidi pēc bruto prēmiju apjomiem ilgstoši pārmaiņus aizņēma pirmo un otro vietu nozarē. Tas nākotnē var radīt papildus riskus Latvijas apdrošinātāju stabilitātei. Aktuāli ir pieņemt mērus portfeļu diversifikācijai attīstot citus apdrošināšanas veidus, īpaši civiltiesiskās apdrošināšanas jomā, tāpat pārņemt citu valstu pozitīvo pieredzi, kas saistīta ar dažādām inovācijām nedzīvības apdrošināšanā. Valstij jāizvērtē jaunu obligato apdrošināšanas veidu ieviešanu jomās, kur risku sekas pagaidām sedz no budžeta līdzekļiem, piemēram lauksaimniecībā.

Apdrošināšanas attīstības perspektīvas Latvijā lielā mērā ir atkarīgas no globālajiem procesiem pasaulē. jo šajā nozarē saistībā ar pārapirošināšanu tas ir ļoti izteikti. Tomēr pietiekami daudz kas ir atkarīgs no ekonomiskiem procesiem tepat un politiskas vēlmes attīstīt apdrošināšanu. Tālākas konsolidācijas nepieciešamība 2012.gadā norāda drīzāk uz pesimistisku attīstības scenāriju, kad apdrošināšana drīzāk stagnēs un atsevišķos veidos varētu turpināties apjomu samazinājums. Politiku vēlme risināt apdrošināšanas attīstības jautājumus drīzāk arī nebūs prioritāte

Bibliogrāfija

1. European insurance in figures. Pieejams:
http://www.cea.eu/uploads/Modules/Publications/1290503264_european-insurance-in-figures.pdf (skatīts 2011. gada 21. aprīlī)
2. FKTK statistika. Apdrošināšanas tirgus 2010. gada 4. ceturksnis.
Pieejams: http://www.fktk.lv/lv/statistika/apdrosinasana/ceturksna_parskati/2011-02-28_apdrosinasanas_tirgus_20/ (skatīts 2011. gada 29. aprīlī)
3. LAA statistika. Ceturkšņa pārskati. 2009. gada 4. ceturksnis Pieejams:
<http://www.laa.lv/pub/?cmd=stat&ceturksnis=4&gad=12> (skatīts 2011. gada 29. aprīlī).
4. World insurance in 2009. Pieejams:
http://media.swissre.com/documents/sigma2_2010_en.pdf (skatīts 2011. gada 29. aprīlī).